

ΘΕΜΑ 7ο
(Λυσίας, Επιτάφιος 77-79)

- Ἀλλὰ γὰρ οὐκ οἶδ' ὅ τι δεῖ τοιαῦτα ὀλοφύρεσθαι· οὐ γὰρ ἐλανθάνομεν ἡμᾶς αὐτοὺς ὄντες θνητοί· ὥστε τί δεῖ, ἃ πάλαι προσεδοκῶμεν πείσεσθαι, ὑπὲρ τούτων νῦν ἄχθεσθαι, ἢ λίαν οὕτω βαρέως φέρειν ἐπὶ ταῖς τῆς φύσεως συμφοραῖς, ἐπισταμένους ὅτι ὁ θάνατος κοινὸς καὶ τοῖς χειρίστοις καὶ τοῖς βελτίστοις; οὔτε γὰρ τοὺς
- 5 πονηροὺς ὑπερορᾷ οὔτε τοὺς ἀγαθοὺς θαυμάζει, ἀλλ' ἴσον ἑαυτὸν παρέχει πᾶσιν. εἰ μὲν γὰρ οἶόν τε ἦν τοῖς τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ κινδύνους διαφυγοῦσιν ἀθανάτους εἶναι τὸν λοιπὸν χρόνον, ἄξιον ἦν τοῖς ζῶσι τὸν ἅπαντα χρόνον πενθεῖν τοὺς τεθνεώτας· νῦν δὲ ἢ τε φύσις καὶ νόσων ἥττων καὶ γήρως, ὅ τε δαίμων ὁ τὴν ἡμετέραν μοῖραν εἰληχῶς ἀπαραίτητος. ὥστε προσήκει τούτους εὐδαιμονεστάτους ἡγεῖσθαι, οἵτινες
- 10 ὑπὲρ μεγίστων καὶ καλλίστων κινδυνεύσαντες οὕτω τὸν βίον ἐτελεύτησαν, οὐκ ἐπιτρέψαντες περὶ αὐτῶν τῇ τύχῃ οὐδ' ἀναμείναντες τὸν αὐτόματον θάνατον, ἀλλ' ἐκλεξάμενοι τὸν κάλλιστον. καὶ γὰρ τοὶ ἀγήρατοι μὲν αὐτῶν αἱ μνήμαι, ζηλωταὶ δὲ ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων αἱ τιμαί.

ΣΧΟΛΙΑ

- 1 **ὅ,τι δεῖ τοιαῦτα ὀλοφύρεσθαι:** δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, η οποία όμως επειδή εξαρτάται από ρ. γνωστικό, μετατρέπεται σε πλάγια ερώτηση. **ὅ,τι:** αιτιατική της αναφορικής αντωνυμίας, που λειτουργεί επιρρηματικά ως αιτιατική της αιτίας *‘γιατί, για ποιόν λόγο’*. **τοιαῦτα:** σύστοιχο αντικείμενο, αντί να έχουμε *‘τοιούτους ὀλοφυρμούς’*. **ὀλοφύρεσθαι:** υποκείμενο στο απρόσωπο ρ. *‘δεῖ’*. **οὐ γὰρ ἐλανθάνομεν ἡμᾶς αὐτοὺς ὄντες θνητοί:** το ρ. *‘λανθάνω’* έχει τις εξής συντάξεις: (i) *‘λανθάνω τινὰ ξεφρεύγω ἀπὸ τὴν προσοχή κάποιου = διαφεύγω ἀπὸ κάποιου’* με την αιτιατική αντικείμενο. (ii) *‘λανθάνω τινὰ ποιῶν τι ξεφρεύγω ἀπὸ τὴν προσοχή κάποιου ὅτι κάνω κάτι = δεν με βλέπει κάποιος ὅτι κάνω κάτι’*, με την αιτιατική αντικείμενο και την μτχ. κατηγορηματική. Αν τώρα στην σύνταξη (ii) συμβεῖ να έχουμε αυτοπάθεια, τότε το ρ. έχει την σύνταξη: (iii) *‘λανθάνω με ποιῶν τι ξεφρεύγω ἀπὸ τὴν προσοχή μου ὅτι κάνω κάτι = κάνω κάτι χωρίς να το καταλαβαίνω’*, όπου πάλι η αιτιατ. είναι αντικ. και η μτχ. είναι κατηγορηματική. Στο χωρίο του κειμένου απαντά η σύνταξη (iii). **ἡμᾶς αὐτοὺς:** αντικείμενο στο ρ. με αυτοπάθεια.
- 2 **ὄντες θνητοί:** η μτχ. είναι κατηγορηματική, και το επίθετο κατηγορούμενο. **ὥστε τί δεῖ:** ο *‘ὥστε’* στην αρχή των περιόδων λόγου δεν εισάγει δευτερεύουσες συμπερασματικές προτάσεις, αλλά κύριες. Το *‘τί’* είναι αιτιατική επιρρ. της αιτίας *‘γιατί’*. Η πρόταση είναι ευθεία ερώτηση. **ἃ πάλαι προσεδοκῶμεν πείσεσθαι:** αναφορική πρόταση. Το *‘ἃ’* σύστοιχο αντικείμενο στο απαρέμφατο. **ὑπὲρ τούτων:** συντάσσεται με το απαρ. *‘ἄχθεσθαι’*, *‘ἄχθομαι ὑπὲρ τίνος = στενοχωρούμαι για κάποιον’*.

- 3 ἄχθεσθαι:** υποκείμενο στο 'δεῖ'. **ἦ...φέρειν:** ο 'ἦ' διαζευκτικός ανάμεσα στα δυο απαρέμφατα 'ἄχθεσθαι' & 'φέρειν'. **ἐπὶ ταῖς τῆς φύσεως συμφοραῖς:** 'για τις δυστυχίες που οφείλονται στην φύση', η γενική της αιτίας. **ἐπισταμένους:** συνημμένη μτχ. στα εννοούμενα υποκείμενα των δυο πιο πριν απαρεμφάτων, που είναι το 'ἡμᾶς'. Η μτχ. είναι επιρρ., εναντιωματική.
- 4 ὅτι:** ειδική πρόταση με ενν. ρ. το 'ἐστί'. **κοινὸς:** κατηγορούμενο. **τοῖς χειρίστοις καὶ τοῖς βελτίστοις:** δοτικές επιρρ. της αναφοράς.
- 5 ὑπερορᾶ:** 'παραβλέπει, παραμερίζει'. **ἴσον ἑαυτὸν:** η αντωνυμία είναι αντικείμενο στο 'παρέχει', και το επίθετο είναι κατηγορηματικός προσδιορισμός, (όχι: *ο θάνατος προσφέρει τον εαυτό του που είναι ὁμοιος*, αλλά *ο θάνατος προσφέρει τον εαυτό του έτσι ώστε να είναι ὁμοιος*).
- 6 εἰ...οἷόν τε ἦν:** απρόσωπο ρ. 'εἶναι δυνατόν'. Η πρόταση είναι δευτερεύουσα υποθετική με απόδοση το ρ. 'ἄξιον ἦν', και δηλώνει το αντίθετο του πραγματικού. Σ' αυτό το είδος υποθετικών λόγων το δυνητικό 'ἄν' παραλείπεται στην απόδοση, αν το ρήμα της απόδοσης έχει την σημασία του 'αναγκαίου, προσήκοντος, δέοντος, εικότος, δυνατού, ελευθερίας, εύνοιας', όπως τα 'ὠφελεῖ, χρή, δεῖ, προσήκει, καιρός ἐστί, εἰκὸς ἐστί, καλὸν ἐστί, δίκαιόν ἐστί, αἰσχρόν ἐστιν, κ.ἄ.' (Συντ. Kühner, σελ. 205/6). Η λογική της παραλείψεως αυτής είναι η εξής: π.χ. στον υποθετικό λόγο: «εἰ οὗτοι ἦσαν ἄνδρες ἀγαθοί, ἂν ἐδείκνυσαν τὴν ἀρετὴν = *αν αυτοί εδώ ήταν τότε ἄνδρες γενναῖοι, τότε θα ἐδείχναν τὴν ἀρετὴ τους*», έχουμε ένα κανονικό υποθετικό λόγο του αντίθετου του πραγματικού (*οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι οὔτε γενναῖοι ἦσαν, οὔτε τὴν ἀρετὴ τους ἐδείξαν*) με δυνητική οριστική ιστορικού χρόνου στην απόδοση. Αν όμως τώρα στον ίδιο υποθετικό λόγο 'πειράξω' το ρ. της απόδοσης και σ' αυτό προσθέσω ένα εκ των ανωτέρω ρημάτων, τότε η παρουσία του δυνητικού ἂν αποκλείεται: «εἰ οὗτοι ἦσαν ἄνδρες ἀγαθοί, **καλὸν ἦν/εἰκὸς ἦν** δεικνύναι τὴν ἀρετὴν = *αν αυτοί εδώ ήταν τότε ἄνδρες γενναῖοι, τότε σωστό ήταν / λογικό ήταν να ἐδείχναν τὴν ἀρετὴ τους*». Αυτό συμβαίνει, διότι η έκφραση των 'εἶναι σωστό, εἶναι λάθος, πρέπει, ὠφελεῖ κ.ἄ.' δεν μπορεί να λειτουργήσει με δυνητική οριστική ιστορικού χρόνου, παρά μόνο με απλή οριστική ιστορικού χρόνου. **τοῖς...διαφυγοῦσιν:** ἑναρθρη μτχ. ως ουσιαστικό σε θέση δοτικής προσωπικής στο απρόσωπο ρ. **τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ κινδύνους:** η ἑναρθρη αιτιατική είναι αντικ. στο ρ., και ο ενδιαμέσος εμπρόθετος προσδ. δηλώνει την κατάσταση. **ἀθανάτους εἶναι:** το επίθετο είναι κανονικό κατηγορούμενο, και το απαρέμφατο είναι υποκείμενο στην απρόσωπη έκφραση 'οἷόν τε ἦν'.
- 7 τὸν λοιπὸν χρόνον:** το ἑναρθρο ουσιαστικό είναι σε αιτιατική πτώση, επιρρ. του χρόνου. Το ενδιαμέσο επίθετο είναι επιθ. προσδ. **ἄξιον ἦν:** κύρια πρόταση, η απόδοση της υπόθεσης χωρίς το δυνητικό 'ἄν' για τους λόγους που είπαμε. **τὸν ἅπαντα χρόνον:** η αιτιατική του ουσιαστικού είναι επιρρ. του χρόνου και το ενδιαμέσο επίθετο είναι κατηγορ. προσδ. **πενθεῖν τοὺς τεθνεῶτας:** το απαρέμφατο είναι υποκ. στην απρόσωπη έκφραση. και το η ἑναρθρη μτχ. είναι ως ουσιαστικό αντικείμενο στο απαρέμφατο.
- 8 νῦν δὲ ἡ τε φύσις καὶ νόσων ἥττων καὶ γήρως:** κύρια πρόταση με ενν. ρ. το 'ἐστί'. **ἡ τε φύσις:** το 'ἡ' είναι το άρθρο. Ο τόνος οφείλεται στο άτονο 'τε'. **νόσων ἥττων καὶ γήρως:** το 'ἥττων' είναι κατηγορούμενο. Τα 'νόσων, γήρως' είναι γενικές (ή νόσος, τῆς νόσου, αἱ νόσοι, τῶν νόσων. – τὸ γήρας, τοῦ γήραος ἢ γήρως), και είναι γενικές συγκριτικές από το 'ἥττων'. **ὃ τε δαίμων ὁ τὴν ἡμετέραν μοῖραν εἰληχῶς ἀπαραίτητος:** κύρια πρόταση με ενν. ρ. το 'ἐστί'. **ὃ τε:** το 'ὃ' είναι άρθρο, και η οξεία οφείλεται στο 'τε'. **ὃ...εἰληχῶς:** ἑναρθρη μτχ. **τὴν ἡμετέραν μοῖραν:** αντικείμενο στο 'εἰληχῶς'.
- 9 ἀπαραίτητος:** κατηγορούμενο. **ὥστε προσήκει:** ο 'ὥστε' στην αρχή περιόδων εισάγει κύριες προτάσεις, κι όχι δευτερεύουσες συμπερασματικές. **οἷτινες:** αναφορική πρόταση με ρ. το 'ἐτελεύτησαν'.

- 10 ὑπὲρ μεγίστων καὶ καλλίστων:** με το 'κινδυνεύσαντες', εμπρ. προσδ. της υπεράσπισης. **κινδυνεύσαντες:** συνημμένη μτχ., επιρρ. της αιτίας.
- 11 ἐπιτρέψαντες:** συνημμένη επιρρ. μτχ. τροπική. **περὶ αὐτῶν:** 'περὶ τῶν ιδίων'. **τῇ τύχῃ:** συντάσσεται με το την μτχ. 'ἐπιτρέψαντες < ἐπιτρέπω τινί = *αναθέτω σε κάποιον, δίνω την άδεια σε κάποιον*'. **ἀναμείναντες:** ίδια μτχ. με την προηγούμενη. **αὐτόματον:** 'αὐτόματος *αυτός που κινείται από μόνος του, αυτός που έρχεται από μόνος του*'.
- 12 ἐκλεξάμενοι:** ίδια μτχ. με τις δυο προηγούμενες. **τὸν κάλλιστον:** δηλ. 'θάνατον' με το 'ἐκλεξάμενοι'. **ἀγήρατοι:** ενν. 'εἰσὶ' κατηγορούμενο. **ζηλωταὶ:** ενν. 'εἰσὶ' κατηγορούμενο.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Όμως δεν γνωρίζω για ποιόν λόγο πρέπει να κάνουμε αυτούς τους θρήνους. Διότι δεν ξέφυγε από την προσοχή μας ότι είμαστε θνητοί. Συνεπώς για ποιόν λόγο πρέπει, αυτά που από παλιά περιμέναμε να πάθουμε, γι' αυτά ακριβώς να λυπούμαστε τώρα, ή τόσο πολύ δύσκολα να στενοχωρούμαστε προκειμένου για δυστυχίες που οφείλονται στην τύχη, παρά το γεγονός ότι γνωρίζουμε καλά πως ο θάνατος είναι για όλους, και για τους χειρότερους και για τους καλύτερους; Διότι αυτός ούτε τους κακούς ανθρώπους παραβλέπει ούτε τους γενναίους εκτιμά, αλλά προσφέρει τον εαυτό του ίδιο σε όλους. Αν όμως ήταν δυνατόν σ' εκείνους που ξεφεύγουν τις περιπέτειες σ' ένα πόλεμο να παραμείνουν αθάνατοι τον υπόλοιπο χρόνο, άξιζε στους ζωντανούς όλη την υπόλοιπη ζωή τους να κλαίνει τους νεκρούς. Τώρα όμως η ανθρώπινη φύση είναι κατώτερη και από τις ασθένειες και από το γήρας, και η μοίρα η οποία ελέγχει το πεπρωμένο μας, είναι αναγκαία. Συνεπώς ταιριάζει αυτούς να τους θεωρούμε πολύ ευτυχισμένους, οι οποίοι επειδή πήραν μέρος σε κινδύνους πολύ σημαντικούς και σπουδαίους, έτσι ακριβώς τερμάτισαν την ζωή τους, χωρίς να αναθέσουν στην τύχη τον εαυτό τους, και χωρίς να περιμένουν τον θάνατο που έρχεται από μόνος του, αλλά με το να επιλέξουν τον πιο τιμητικό θάνατο. Έτσι λοιπόν η ανάμνησή τους θα είναι αγέραστη, και οι τιμές τους θα είναι ζηλευτές από όλους τους ανθρώπους.